

УДК 342.534

DOI: 10.31359/1993-0941-2020-39-229

М. А. Сич, молодший науковий співробітник
НДІ державного будівництва та місцевого
самоврядування НАПрН України

ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ ГАРАНТІЙ ДЕПУТАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПОЛІТИКО-ПРАВОВІЙ ПРАКТИЦІ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

***Анотація.** Стаття присвячена еволюції гарантій діяльності народних обранців у вітчизняній політико-правовій практиці на поч. ХХ ст. Проаналізовані погляди класиків вітчизняного конституціоналізму на привілеї і особливі правові умови діяльності депутатів у дореволюційний період. Визначені види і особливості юридичного закріплення гарантій діяльності депутатів Державної Думи та Державної Ради 1905–1917 рр. Розкрито специфіку правового регулювання депутатських гарантій після розпаду Російської імперії в державно-правових актах Центральної Ради, Гетьманату та Директорії.*

***Ключові слова:** депутат, гарантії, привілеї, гарантії депутатської діяльності, імунітет, індемнітет.*

Постановка проблеми. Теоретичне обґрунтування сучасної концепції статусу депутатів та правового регулювання гарантій

їх діяльності вимагає сприйняття досвіду, накопиченого нашою державою на різних етапах політико-правового розвитку. Дослідження генезису депутатських гарантій протягом кількох історичних відрізків у різних соціально-політичних умовах дає можливість для виявлення динаміки розвитку і правонаступництва, які на сьогодні відображають заходи забезпечення роботи народних обранців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика еволюції правового статусу депутатів часто перебуває у полі зору вчених-державознавців, серед яких можна зазначити А. Бородіна, А. Карасьова, І. Кравець, Л. Лабенську, Г. Небрatenко, С. Серьогіну, О. Чернецьку, Я. Ярматова та ін. Однак їх дослідження переважно зосереджені на аналізі елементів правового статусу депутатів і їх змінах в умовах незалежності України. Питання генезису депутатських гарантій на вітчизняних теренах в період функціонування перших представницьких установ парламентського типу є недостатньо висвітленим і розкритим.

Метою статті є дослідження історичних витоків гарантій депутатської діяльності у вітчизняній політико-правовій практиці на поч. XX ст.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конституційне право, як воно розвивалося спочатку в Англії, а згодом — у США та континентальній Європі до поч. XX ст., забезпечувало здійснення народним представництвом його функцій специфічними умовами, відмінними від умов загального права, завдяки тому, що воно: гарантувало члену такого представництва особливу чи підвищену недоторканість, парламентський імунітет; не припускало порушення проти нього судового переслідування інакше, як за згодою палати парламенту, членом якої він був; передбачало гарантії особливої свободи слова у стінах парламенту, а також встановлювало для передвиборних зібрань більшу свободу, ніж для звичайних [5, с.258].

Історично ці умови розвивалися на ґрунті англійського парламентського ладу і представницького правління. Конституційним правом вони пояснювалися як привілеї. У Росії на поч. XX ст. таких поглядів дотримувалися М. І. Лазаревський, А. А. Жилін, С. А. Корф.

Поступово особливі правові умови діяльності депутатів почали наповнюватися іншим змістом. Окремі державознавці почали вкладати в них сенс не суб'єктивних публічних прав, а умов, що дозволяють виконувати певну соціальну функцію [4, с.118]. При цьому в загальній конституційній теорії вважалося, що принцип рівності громадян перед законом «не заважає відступати від загального права на користь тих, хто відправляє державну функцію, аби дати їм можливість відправляти її нормально» [9, с.163]. Розвиток цих ідей, як зауважував С. А. Котляревський, визначався не тільки і не стільки «мотивами відстороненої доцільності» [4, с.118]. Вони відображали «питому вагу народного представництва», котру воно мало «у загальній системі державних установ» [4, с.119]. Чим менше значило народне представництво, тим, як правило, менше виникало потреби створювати для нього особливі правові гарантії, які б відрізнялися не тільки від звичайного права країни, але й від специфіки політичного режиму.

Перший досвід функціонування представницьких установ парламентського типу в Росії і, відповідно, гарантування діяльності депутатського корпусу пов'язаний з діяльністю Державної Думи та Державної Ради, запроваджених імператором Миколою II після буремних подій 1905 р. У документах про заснування Державної Думи була відображена свобода думського голосу і думського вотуму: «Члени Державної Думи користуються повною свободою суджень і думок зі справ, що належать до відання Думи» [14]. Межа цих «справ» не була суворо оговорена, тому було незрозуміло, яка презумпція діяла в цьому випадку [4, с. 120]. Оскільки закон намагався дати вичерпний перелік справ, що підлягали віданню Думи, то достатньо було визнати, що дане питання виходить за межі компетенції Думи, щоб притягти до відповідальності її членів за висловлені ними з цього питання думки. Однак члени Державної Думи не могли бути піддані позбавленню чи обмеженню свободи інакше, як за розпорядженням судової влади.

Таке обмежувальне розуміння «свободи суджень» викликало закономірний протест із боку державознавців, які сприйняли досягнення конституційної думки Європи [1, с.488]. Адже у західноєвропейських державах для забезпечення свободи депута-

тів застосовувалася інша гарантія: члени законодавчих зборів не могли бути притягнуті до судової відповідальності інакше, як за згодою тієї палати, до складу якої вони входили. Норма про те, що народні представники користуються загальногромадянськими правами, була аксіомою в галузі правового статусу особи. Тим не менш, як справедливо зазначає І. А. Кравець, «не можна забувати, що практично судова гарантія депутатської свободи в Росії зберігала своє значення, оскільки засади Маніфесту 17 жовтня 1905 р. не були втілені в правових нормах і здійснені, а виключні положення, за яких адміністративний арешт був звичним явищем, продовжували діяти протягом усього конституційного десятиліття» [5, с.263].

Згідно з установчими документами про Державну Думу 1905 р. її члени притягалися до відповідальності за злочинні діяння, скоєні при виконанні чи з приводу обов'язків, «що лежали на них за званням» у порядку та на підставах, встановлених для притягнення до відповідальності за порушення обов'язків служби членів Державної Ради [14]. У 1906 р. редакція відповідної норми зазнала деяких змін: члени Думи притягалися до відповідальності «в порядку і з підстав, встановлених для притягнення до відповідальності вищих чинів державного управління» [15]. Це ж правило діяло і для виборних членів Державної ради.

Такий порядок порушення судового переслідування розглядався конституційною думкою Росії як відхилення від засад підсудності члена парламенту тій палаті, до якої він належить [6, с.335]. Він свідчив про те, що злочини членів Державної думи прирівнювалися до злочинів за посадою призначених членів Державної ради, міністрів, сенаторів. Діяла «адміністративна гарантія» і передача до суду залежала від Найвищого веління [7, с.76]. Тим самим порушувалася та «самостійність парламенту, яка складає його життєву силу і політичний сенс» [6, с. 335–336]. На думку С. А. Котляревського, у цьому особливо яскраво проявлявся погляд на Державну думу як «на відомство – одне серед багатьох: виборність її членів є лише ніби технічна особливність у заміщенні їхньої посади» [4, с.122].

Попри декларування «свободи слова», депутатів Державної Думи неодноразово притягали до кримінальної відповідальності

ті за так звані «злочини слова», скоєні ними під час законодавчих дебатів, голосування тощо. Сенат у рішенні від 15 жовтня 1912 р. щодо справи Гололобова — Кузнєцова дав наступне тлумачення: «члени Думи підлягають кримінальній відповідальності за свої судження і думки, якщо такі містять в собі ознаки злочинного діяння, і можуть передаватися Верховному кримінальному суду за всі злочинні діяння, скоєні при виконанні чи з приводу виконання своїх обов'язків» [3, с.157]. Це тлумачення С. А. Корф визнав антиконституційним, адже, по-перше, знищувався усілякий сенс проголошеної «повної свободи слова» і члени Думи не могли користуватися нею, а по-друге, воно суперечило конституційному законодавству й основному сенсу привілею невідповідальності депутатів [3, с.158].

У період діяльності Думи третього і четвертого скликань мав місце ряд випадків звинувачення депутатів у наклепі. У 1914 р. депутат Н. Чхеїдзе притягався до відповідальності за звинуваченням у закликах до повалення існуючого ладу: він заявив, що найбільш прийнятною для Росії формою правління є республіка. Часто до суду справа не доходила і припинялася монархом через протиріччя окремих статей чинного законодавства. Враховувалося й негативне ставлення Думи до випадків притягнення депутатів до відповідальності за свої виступи. Таким чином, реформоване російське державне право засвоїло концепцію «злочину за посадою» народного представника, яка була невідома конституційному праву держав з формою правління у вигляді дуалістичної монархії.

Установчий документ про Державну Думу 1906 р. запровадив нову статтю про недоторканність депутата, згідно з якою: «Для позбавлення волі члена Державної Думи під час її сесії має бути запитаний попередній дозвіл Думи, крім випадку притягнення члена Думи до відповідальності...у випадку затримання при самому скоєнні злочинного діяння чи на наступний день» [13]. Переважна частина конституцій, що діяли на той час, припускала позбавлення волі депутата без згоди палати тільки в тому випадку, якщо він був затриманий на місці злочину. У цьому зв'язку російське законодавство слідувало конституційному досвіду Пруссії, Конституція якої (ст.84), вирізняючись серед

інших конституційних актів, допускала затримання й на наступний день.

У період діяльності Думи першого скликання виникало питання, чи можна віднести до обмеження свободи підписку про невиїзд і чи вимагається для неї попередній дозвіл Думи. Це питання було вирішено позитивно.

Кадети внесли в Думу першого скликання законопроект про недоторканність депутатів, який значно розширював імунітет народних обранців. Передбачалося, що під час сесії кримінальне переслідування депутатів можна розпочати тільки за згодою Думи. Його не вимагалось для затримання при скоєнні злочину чи одразу після нього. При цьому Дума негайно мала бути повідомлена про затримання і могла скасувати його. Кримінальне переслідування і постанови про позбавлення волі, видані між сесіями, припинялися після відкриття сесії до вирішення питання Думою. Ці правила поширювалися й на посадові злочини. Але цей законопроект Думою так і не був розглянутий [2, с. 193–194].

Поява в Росії органу загальнонаціонального представництва обумовила необхідність вирішення питання про винагородження депутатів. До початку XX ст. у більшості конституційних держав депутати отримували певну платню. Виключенням були Англія, Італія та Іспанія. Справа в тому, що винагородження депутатів створювало умови для демократизації складу парламенту. Навпаки, відмова від призначення депутатам оплати сприяла формуванню палат, що складалися переважно із забезпечених, багатих осіб, які не потребували заробітку. У Росії винагородження депутатів було встановлене як для членів Думи, так і для виборних членів Державної ради. Таким чином, юридичних перепон для формування більш демократичного складу нижньої палати не було.

У конституційному праві європейських держав передбачалося дві основні системи винагородження (індемнітету). Згідно з першою — оплата призначалася у вигляді певної річної суми, яка дозволяла забезпечити депутату виконання своїх обов'язків. Друга система встановлювала оплату в певній щоденній сумі, котра нараховувалася за кожен день сесії. Періоди між сесіями не оплачувалися.

У російських умовах первісно почало застосовуватися винагородження у формі добового утримання на час сесії. Членам Державної ради сплачувалося 25 крб на день. Якщо вони займали одночасно інші оплачувані посади, то треба було зробити вибір: тільки у випадку відмови від добового утримання члена Державної ради такі особи могли отримати кошти за зайняття іншої посади.

Протягом сесії кожному депутату сплачувалося з казни добове утримання в розмірі 10 крб на день. У випадку зайняття членом Думи посади міністра чи головноуправляючого, він не отримував цих коштів. Окрім цього, членам обох палат відшкодовувалися з казни раз на рік видатки на проїзд із розрахунку 5 коп. за версту від місця проживання до Санкт-Петербурга й назад.

За Законом від 6 липня 1908 р. думцям було визначено щорічне утримання у розмірі 4200 крб. Якщо члени Державної думи працювали в комісіях між сесіями (перерва між сесіями складала два місяці), то їм сплачувалося додаткове утримання в розмірі 10 крб на день. Багато це чи мало? Щоб відповісти на це питання, наведемо ціни в Росії. У 1913 р. один кілограм хліба коштував 12 коп., картоплі — 2 коп., яловичини — 50 коп., масла — 90 коп., літр молока — 8 коп. Квартирна плата складала 17–20 коп. за метр житлової площі. Білет у кінематограф коштував 20 коп., плата за навчання у вузі — 7–8 крб на місяць [12, с. 24–25].

Закон 1908 р. встановив також штрафи за прогул засідань — 25 крб за кожне засідання, але не більше 350 крб на місяць. Поважними причинами пропуску засідань загальних зборів за наказом Державної думи 1909 р. (§ 208) були: хвороба депутата, смерть чи тяжка хвороба членів його сім'ї, заняття, пов'язані з діяльністю Думи та невідкладні особисті справи. Крім того, депутати могли взяти відпустку.

Норми, що регламентували правове становище депутатів, були закріплені в «Настановах Державної Думи та Державної Ради», однак жодна з них не була перенесена до Основних законів 1906 р. Така конституційна прогалина давала можливість змінити характер депутатського імунітету за російським правом за ініціативою членів Державної думи чи Державної ради.

На жаль, перший вітчизняний досвід становлення парламентаризму виявився недовгим і внутрішньо суперечливим. Спочатку Лютнева (буржуазно-демократична) революція, а потім Жовтневий переворот 1917 р. породили принципово нову організацію державної влади, в центрі якої перебували Ради. Революційний перехід до нової системи представництва обумовив радикальні зміни у статусі депутатів, у тому числі й щодо гарантій їхньої діяльності.

Подальший розвиток ідей парламентаризму та проблеми правового статусу депутатів на теренах України після розпаду Російської імперії та в умовах громадянської війни доцільно розглядати з точки зору двох «паралельних» напрямків: 1) націонал-демократичного, відображеного в державно-правових актах Центральної Ради, Гетьманату та Директорії; 2) більшовицького, що отримав своє відображення у конституціях та поточному законодавстві радянської доби.

У межах кожного з названих напрямів проблеми гарантування діяльності депутатів вирішувалися з різних концептуальних позицій. В усіх документах націонал-демократичного напрямку, в яких йшлося про статус депутатів (наприклад, у Конституції УНР 1918 р., конституційних актах періоду Гетьманату, Законі про Державну народну раду УНР 1920 р. тощо), підкреслювався професійний і вільний характер депутатського мандату, депутатський імунітет та індемнітет (в обох значеннях цього терміна) [8, с.132, 10, 11].

Особливий інтерес в аспекті досліджуваної теми становить Закон про Державну народну раду УНР, ухвалений Радою народних міністрів і затверджений 12 листопада 1920 р. Директорією в особі С. Петлюри. Це був нормативний акт конституційного характеру, який визначав склад, порядок формування, скликання, компетенцію передпарламенту УНР та права депутатів Державної народної ради. За цим документом особа депутата проголошувалася недоторканою. Він не підлягав призову до армії чи флоту і не втрачав попередньої посади на державній чи муніципальній службі. Члену Державної народної ради дозволялося висловлювати на засіданнях будь-які погляди і міркування, але за непристойну поведінку під час сесії головуєчий міг на-

класти на винного дисциплінарне стягнення згідно з регламентом. Із дозволу Державної народної ради приватна особа, яка вважала, що депутат порушив її права під час виступу на сесії, могла притягти його до суду. Платня і пільги для депутатів визначались самою Державною народною радою [8, с.160]. Власне, в цьому документі було акумульовано вимоги до гарантування депутатської діяльності, що склалися на той час у конституційних державах Західної Європи.

Більшовицький підхід до визначення правового статусу депутата базувався на запереченні парламентаризму як буржуазної ідеології, класовому підході й визнанні необхідності поєднання представницьких повноважень з основною трудовою діяльністю депутата. Виходячи з таких концептуальних засад, за радянськими депутатами не визнавалося будь-яких переваг чи привілеїв у правовому становищі. Не дарма протягом тривалого часу радянської історії не існувало навіть спеціальних нормативних актів про статус депутатів. Детальне розкриття специфіки правового регулювання гарантій діяльності депутатів за період радянської доби становить перспективу подальших наукових розвідок з означеної тематики.

Висновки проведеного дослідження. Законодавче закріплення елементів правового статусу і гарантій діяльності депутатів перших представницьких органів парламентського типу Державної Думи і Державної ради відбулося протягом 1906–1917 рр.

Серед гарантій депутатської діяльності, запроваджених на поч. XX ст. на вітчизняних теренах, можна виділити: 1) гарантії, що сприяли безпосередньому виконанню обов'язків депутата; 2) гарантії, що надавали депутатам економічні блага; 3) гарантії, що були спрямовані на правовий захист від неправомірних дій у зв'язку з виконанням ними своїх обов'язків.

Найважливішими особливостями статусу депутатів Державної Думи в 1906–1917 рр. була наявність вільного мандату. Найбільша динаміка була характерна для таких аспектів статусу депутата, як права, соціальні гарантії діяльності, дисциплінарна відповідальність. Новими характеристиками статусу депутата стали такі гарантії, як депутатський імунітет; індемнітет, який розглядався як свобода думок і висловлювань з питань ведення

відповідної палати; кримінальна відповідальність за перешкоджання депутату у виконанні обов'язків; матеріальне забезпечення депутатської діяльності.

Після розпаду Російської імперії в державно-правових актах Центральної Ради, Гетьманату та Директорії певна увага приділялася депутатським гарантіям, серед яких: депутатський імунітет і індемнітет, оплата праці депутата, звільнення від призову на військову службу.

Список використаних джерел

1. Гессен В. М. Государственная Дума. Конституционное государство: сб. ст. 2-е изд. Санкт-Петербург: Тип. Т-ва «Общественная польза», 1905. С. 460–526.
2. Езерский Н. Государственная дума первого созыва. Пенза, 1907. 221 с.
3. Корф С. А. Русское государственное право. Москва: Скоропеч. А. А. Левенсон, 1915. Ч. 1. 321 с.
4. Котляревский С. А. Юридические предпосылки русских основных законов. Москва: Тип. Г. Лиснера и Д. Собко, 1912. 223 с.
5. Кравец И. А. Конституционализм и российская государственность в начале XX века: учеб. пос. Москва: Маркетинг; Новосибирск: ЮКЭА, 2000. 368 с.
6. Лазаревский Н. И. Лекции по русскому государственному праву. Конституционное право. Санкт-Петербург, 1910. Т. 1. 386 с.
7. Люблинский П. И. Конституционная или административная гарантия. *Юридич. записки Ярослав. Демид. лиц.* 1912. Вып. 4. С. 76–88.
8. Мироненко О. М. Витоки українського революційного конституціоналізму 1917–1920 рр.: теоретико-методологічний аспект / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ: 2002. 260 с.
9. Орландо В. Принципы конституционного права. Москва: В. М. Саблина, 1907. 309 с.
10. Постановление Президиума Верховного Совета СССР «О размерах и порядке выплаты суточных депутатам Верховного Совета СССР в связи с выполнением ими депутатских полномочий» от 17.01.1979. *Ведомости Верховного Совета СССР*. 1979. № 4. Ст. 63.
11. Ромашкова Е. М. Гарантии и льготы, предоставляемые депутатам законодательных (представительных) органов государственной власти субъектов Российской Федерации. *Право и политика*. 2000. № 7. С. 16–24.

12. Рыбкин И. П. Государственная Дума: пятая попытка. Москва, 1994. 168 с.
13. Свод законов Российской империи. Санкт-Петербург: Т. 1. Ч. 2. 1906.
14. Учреждение Государственной думы от 6 августа 1905 г. ПСЗ. 3-е изд. Т. 25. № 26661.
15. Учреждение Государственной думы от 20 фев. 1906 г. Свод Законов Российской Империи. Т.1. Ч.2. Санкт-Петербург, 1906. С. 18–21.

References

1. Gessen V. M. (1905). Gosudarstvennaya Duma. Konstitutsionnoye gosudarstvo. SPb.: Tip. T-va «Obshchestvennaya pol'za», 460–526 [in Russian].
2. Yezerskiy N. Gosudarstvennaya дума первого sozyva. Penza, 1907. 221 s. [in Russian].
3. Korf S. A. Russkoye gosudarstvennoye pravo. CH.1. Moskva: Skoropech. A. A. Levenson, 1915. 321 s. [in Russian].
4. Kotlyarevskiy S. A. Yuridicheskiye predposylki russkikh osnovnykh zakonov. Moskva: Tip. G. Lissnera i D. Sobko, 1912. 223 s. [in Russian].
5. Kravets I. A. Konstitutsionalizm i rossiyskaya gosudarstvennost' v nachale XX veka: Ucheb. pos. Moskva: Marketing; Novosibirsk: YUKEA, 2000. 368 s. [in Russian].
6. Lazarevskiy N. I. Lektsii po russkomu gosudarstvennomu pravu. T.1. Konstitutsionnoye pravo. SPb., 1910. 386 s. [in Russian].
7. Lyublinskiy P. I. Konstitutsionnaya ili administrativnaya garantiya. Yuridich. zapiski Yaroslav. Demid. litseya. 1912. Vyp.IV. S.76–88. [in Russian].
8. Mironenko O. M. Vitoki ukrains'kogo revolyutsijnogo konstitutsionalizmu 1917–1920 rr.: teoretiko-metodologichniy aspekt. Kiyv: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002. 260 s. [in Ukrainian].
9. Orlando V. Printsipy konstitutsionnogo prava. Moskva: Izd-vo V. M. Sablina, 1907. 309 s. [in Russian].
10. Postanovleniye Prezidiuma Verkhovnogo Soveta SSSR «O razmerakh i poryadke vyplaty sutochnykh deputatam Verkhovnogo Soveta SSSR v svyazi s vypolneniyem imi deputatskikh polnomochiy» ot 17 yanvarya 1979 g. Vedomosti Verkhovnogo Soveta SSSR. 1979. № 4. St.63 [in Russian].
11. Romashkova Ye. M. Garantii i l'goty, predostavlyayemye deputatam za konodatel'nykh (predstavitel'nykh) organov gosudarstvennoy vlasti sub'yektov Rossiyskoy Federatsii. Pravo i politika. 2000. № 7. S. 16–24. [in Russian].
12. Rybkin I. P. Gosudarstvennaya Duma: pyataya popytka. Moskva, 1994. 168 s. [in Russian].

13. Svod zakonov Rossiyskoy imperii. T.1. Ch.2. SPb., 1906 [in Russian].
14. Uchrezhdeniye Gosudarstvennoy dумы ot 6 avgusta 1905 g. PSZ. 3-ye izd. T. XXV. № 26661 [in Russian].
15. Uchrezhdeniye Gosudarstvennoy dумы ot 20 fevralya 1906 g. Svod Zakonov Rossiyskoy Imperii. T.1. Ch.2. SPb., 1906. S.18–21. [in Russian].

М. А. Сыч

**Исторические истоки гарантий депутатской деятельности
в отечественной политико-правовой практике в начале XX века**

***Аннотация.** Статья посвящена эволюции гарантий деятельности народных избранников в отечественной политико-правовой практике в начале XX в. Проанализированы взгляды классиков отечественного конституционализма на привилегии и особые правовые условия деятельности депутатов в дореволюционный период. Определены виды и особенности юридического закрепления гарантий деятельности депутатов Государственной Думы и Государственного Совета с 1905 по 1917 г. Раскрыта специфика правового регулирования депутатских гарантий после распада Российской империи в государственно-правовых актах Центральной Рады, Гетманичины и Директории.*

***Ключевые слова:** депутат, гарантии, привилегии, гарантии депутатской деятельности, иммунитет, индемнитет.*

M. A. Sych

**Historical origins of guarantees of deputy activity in domestic political
and legal practice at the beginning of the XX century**

***Summary.** The theoretical substantiation of the modern concept of the status of deputies and the legal regulation of guarantees of their activities requires the perception of the experience accumulated by our state at different stages of political and legal development. The study of the genesis of parliamentary guarantees over several historical periods in different socio-political conditions makes it possible to identify the dynamics of development and continuity of legal norms, which today reflect measures to ensure the work of people's deputies.*

The issue of the evolution of the legal status of deputies is often in the field of view of state scholars, among whom are A. Borodin, A. Karasev, I. Kravets, L. Labenskaya, G. Nebratenko, S. Leonida, A. Chernetsky, Y. Yarmatov and others. However, their research is mainly focused on the analysis of the elements of the legal status of deputies and their changes in the conditions of independence

of Ukraine. The issues of the genesis of parliamentary guarantees in the domestic space during the period of the functioning of the first representative institutions of parliamentary type are insufficiently illuminated and disclosed.

The purpose of the article is to study the historical origins of guarantees of deputy activity in the domestic political and legal practice at the beginning of the twentieth century.

Based on the study, it was proved that the legislative consolidation of the elements of the legal status and guarantees of the activities of the deputies of the first representative bodies of the parliamentary type of the State Duma and the State Council took place during 1906–1917.

It has been substantiated that among the guarantees of deputy activity introduced at the beginning of the twentieth century. in the domestic open spaces, one can distinguish: 1) guarantees that contributed to the direct fulfillment of the duties of a deputy; 2) guarantees that provided the deputies with economic benefits; 3) guarantees that were aimed at legal protection against illegal actions in connection with the performance of their duties.

The specified features of the status of State Duma deputies in 1906–1917, one of which was the presence of a free mandate. It has been proved that the greatest dynamics was characteristic of such aspects of a deputy's status as rights, social guarantees of activity, and disciplinary responsibility. New characteristics of the status of a deputy are such guarantees as deputy immunity; indemnity, which was considered as freedom of opinion and expression on matters of jurisdiction of the relevant chamber; criminal liability for obstructing a deputy in the performance of his duties; material support for deputy activities.

The specificity of the legal regulation of deputy guarantees after the collapse of the Russian Empire in the state legal acts of the Central Rada, the Hetmanate and the Directory is revealed. Among the parliamentary guarantees of that period, parliamentary immunity and indemnity, the salary of a deputy, and exemption from military service are indicated.

Key words: *deputy, guarantees, privileges, guarantees of deputy activity, immunity, indemnity.*